

Η ΦΑΥΣΤΑ

ΤΟΥ Δ. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ

Τὸν περασμένο Σεπτέμβρη κλείσανε πενήντα χρόνια ἀπὸ τὸν καιρὸ πού εἶδε τὸ θέατρό μας γιὰ πρώτη φορά τὴ «Φαῦστα» τοῦ Δ. Βερναρδάκη. Στὴ 21 τοῦ Σεπτέμβρη 1893 τὸ θέατρον Ὀμονοίας τὴν παίζει μὲ πρωταγωνίστρια τὴν Αἰκατερίνη Βερώνη. Τὴν ἄλλη μέρα τὴν παίζει στὸ θέατρον τῶν Ὀλυμπίων (στὸ Ζάππειο) ἄλλος θίασος μὲ τὴν Εὐαγγελία Παρασκευοπούλου.

— Δὲν ὑπῆρχε τότε ἡ ἀποκλειστικότητα στὸ θέατρό μας ὁ συγγραφέας ἦταν τόσο μεγάλος γιὰ τὴν ἐποχὴ του, πού μπορούσε νὰ θρέψη μὲ τὸ ἴδιο ἔργο καὶ τρεῖς θιάσους τὸν θεωρούσαν κοινὸ κτῆμα.

Ὅλα τὰ ἐπίκαιρα προβλήματα τῆς πολιτικῆς παραμεριστήκανε — δὲν εἶνε καμιὰ ὑπερβολὴ τοῦτο — καὶ ὁ κόσμος σύσσωμος ἔτρεχε νὰ συγκρίνει τίς πρωταγωνίστριες καὶ τοὺς ἄλλους ἠθοποιούς φανατισμένοι οἱ θαυμαστές καὶ τῶν δύο, τσακωμοὶ στοὺς δρόμους, τσακωμοὶ καὶ στίς σπῆλες τῶν ἐφημερίδων.

Ἡ «Φαῦστα» εἶνε τραγωδία νεοκλασικὴ, γραμμένη δηλ. κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Σίλλερ πῶς πολὺ παρὰ τοῦ Ἀλφιέρι καὶ τοῦ Βολταίρου, πού τοὺς εἶχε ἀκολουθήσει ὁ ποιητὴς γιὰ νὰ πλαστουργήσει τὴν ἄλλη του, τὴν πρώτη μεγάλη ἐπιτυχία, τὴ «Μερόπη».

Καθαρὰ μεγάλο κατόρθωμα συγγραφικὸ δὲ θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηρίσουμε τὸν πανζουρλισμὸ τῆς Ἀθήνας τότε, γιὰ τὸ ἔργο γράφτηκε στὴν καθαρεύουσα, πού δὲν καταλάβαινε κανεὶς ὅσο τέλεια πρέπει νὰ καταλαβαίνει ὁ θεατῆς, π.χ., πῶς νὰ χαρῆ ὁ κόσμος αὐτὴ τὴ γλῶσσα!

«Ναί, ἡ Ἥως!
Τί εὐτυχής! Ἠράσθη τοῦ
Μαντίου τὸν υἱόν, τὸν νέον
Κλείτον καὶ τὸν ἤρπασε.
Τὸν Κέφαλον ἠράσθη,
τὸν Ὀρίωνα, τίς οἶδε πόσους
ἄλλους καὶ τοὺς ἤρπασε.
Τοὺς ἤρπασεν ὡς ἂν εἶ
εἶχεν ὄνυχας Ἀρπυίας
ἢ θεὰ ἢ ροδοδάκτυλος...»

Στὸ μονόλογο αὐτὸ τῆς ἠρωίδος ἡ δυσκολία εἶνε καὶ στὸ θέμα, γιὰ τὴ ποιὸς ρωμιὸς ἤζαιρε τέτιες μυθολογικὲς λεπτομέρειες; Οἱ θεατῆς ὅμως πηγαίνανε πῶς πολὺ γιὰ νὰ συγκρίνουν τοὺς θιάσους, θάμπᾶ παρακολουθοῦσαν τὴν ὑπόθεση, ὅμως τοὺς γοήτευε ἀκριθῶς ἡ ὑπόθεση αὐτὴ, πού ἦταν ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου στὴν Πόλη. Τότε οἱ πόθοι γιὰ μιὰ μεγάλη ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία ἦτανε φουντωμένοι καὶ οὐτοπικὰ φανταζόντουσαν ὅτι σὲ λίγον καιρὸ μὲ τὰ λόγια θὰ γινόταν πραγματικότητα τ' ὄνειρο ἦρθε ὅμως σὲ τέσσερα χρόνια τὸ 97 καὶ ζυπνήσανε ὀδυνηρὰ οἱ πατέρες μας ἀπὸ τὴν ἀπάτη πού τοὺς ἐκρυσεν ἡ καθαρεύουσα μὲ τὴν ψεύτικη λάμψη τῆς.

Ἡ κριτικὴ βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ θαυμάσει τὴν τραγωδία καὶ στὴ γλῶσσα τῆς καὶ νὰ θγάλει τὸ θιαστικὸ συμπέρασμα πῶς εἶχε πιά λυθεῖ, τουλάχιστο γιὰ τὸ θέατρο, τὸ γλωσσικὸ ζήτημα καὶ πῶς ἡ καθαρεύουσα πιά ἐγκαταστάθηκε γιὰ τὰ καλά. Τότε ὑψώνει τὸ μεγάλο ἀνάστημα τῆς ψυχῆς του ὁ Παλαμάς καὶ μ' ἓνα πλάτυ καὶ φωτεινὸ ἄρθρο τοῦ δείχνει τὸ κακὸ καὶ μαντεύει τὴ γενικὴ ἐπικράτηση τῆς δημοτικῆς. (περιοδικὸ «Ἔστια» 1893).

Ὡς τόσο, μέσα στὴν Ἱστορία τοῦ νέου ἑλληνικοῦ θεάτρο, ἡ «Φαῦστα» εἶνε σημαντικό γεγονός καὶ ὡς θεατρικὴ ἐπιτυχία μεγάλη καὶ σὲ λίγους μῆνες στὴν Πόλη, ὅταν πῆγε περιοδεῖα ἡ Βερώνη, τὸ ἔργο ἦταν κάτι τι ἐκπληκτικὸ στὸ θρίαμβό του. Γιὰ πρώτη φορά, καθὼς τὸ σημειώνουν ἐφημερί-

δες γτόπιες, παρουσιάσθηκε ούρα μπροστά στο ταμείο του θεάτρου για να εξασφαλίσουν οι θεατές εισιτήρια. Και παντού, στο έσωτερικό και στο έξωτερικό τὰ ίδια: οί Έλληνες όλοι ζούσαν τὰ ίδια ιδανικά.

Ός τόσο ή «φαύστα» ήταν τὸ πιό ψηλό σημείο του θεατρικού αρχαϊσμού, αλλά μαζί και ή τελευταία χαρά του. Γραφήκανε ακόμα λίγα παρόμοια στη γλώσσα και στην αίσθητική αντίληψη. Η γλώσσα του ελληνικού λαού είχε νικήσει, σέ δυό χρόνια θα παίχθει ό «Ψυχοπατέρας» του Ξενόπουλου ως τελειωτική καθιέρωση τής δημοτικής, έπιστεφάνωμα τών όσων είχε ήδη πετύχει τὸ κωμειδύλλιο.

Πολλά προβλήματα προβάλλει και ή «φαύστα» και όλο τὸ έργο του Βερναρδάκη.

Σήμερα με αυτό τὸ σύντομο σημείωμα ό «Καλλιτεχνικός Κόσμος» αναθυμάται με συγκίνηση τή θεατρική ζωή του τόπου μας έδω και πενήντα χρόνια και υποβάλλει τὸ χαιρετισμό του, με τίς άπλές γραμμές μου, στην έξαισία πρωταγωνίστρια τήν κ. Αικατερίνη Βερώνη, που είνε τὸ μόνο πρόσωπο που στολίζει με τήν ύπαρξή του τή γη μας, άπ' όλους τούς πολυσέβαστους εκείνους ήθοποιούς μας, τούς «πρώτους διδάξαντας», τής «φαύστας».

Βεβαιότατα τὸ μεγάλο χρέος τὸ δικό μου προς τήν προσωπικότητα του Βερναρδάκη δεν τελειώνει με τίς λίγες γραμμές αυτές· θα χρειαζότανε όλόκληρο βιβλίο. Τὸ έχω γράψει και βρίσκεται στον εκδοτή για να τυπωθει· μακάρι να έχω διασώσει έστω και τὸ έκατοστό μέσα στο βιβλίο μου από τή γνήσια λακτάρα προς τὸ έθνικό καλό, που φλόγιζε τὰ στήθη του θαυμαστού εκείνου Βερναρδάκη του σοφού ποιητή.

ΓΙΑΝ. ΣΙΔΕΡΗΣ